

Doktori (PhD) értekezés tézisei

A SNI tanulók befogadó oktatását érintő egyenlőtlenségek értelmezéseinek különböző dimenziói

Szabó Diána

Témavezető: Prof. Dr. Fónai Mihály

DEBRECENI EGYETEM

Humántudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2025. 09. 23.

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Az inkluzív oktatás napjaink egyik legfontosabb oktatáspolitikai célja, az egyenlő esélyű hozzáférése és a méltányosságon alapul (OECD, 2023; UNESCO, 2021). Alapelv, hogy minden tanulónak a legkevésbé korlátozó környezetben kell részt vennie az oktatásban (Papp, 2012; Mitchell & Sutherland, 2020), ami pedagógiai, társadalmi és emberjogi feltételek meglétét igényli (United Nations, 2006; UNESCO, 2021). Az inklúzió kutatás európai képviselői – pl. Meijer (2020) és Ainscow (2020) – hangsúlyozzák, hogy az inkluzív nevelés szakpolitikai, gyakorlati és kutatási szinten egyaránt újraértékelést igényel, valamint az esélyegyenlőség előmozdítása rendszerszintű tanulságok levonását is szükségessé teszi. A European Commission (2020) három hazai kihívást azonosít: megfizethetőség, korai szelekció és a romákat érintő diszkrimináció. A társadalmi háttér szerepe különösen az SNI tanulók esetében jelent hátrányt (Tóth & Szelényi, 2018). Az SNI tanulók befogadó nevelése olyan komplex feladat, amely nemcsak a tanulók egyéni

fejlesztését és differenciált tanórai támogatását jelenti, hanem a teljes támogató rendszer – szakemberek, intézmények, fenntartók és családok – összehangolt működését. A hazai és nemzetközi jelentések és empirikus vizsgálatok egybehangzóan jelzik, hogy az inklúzió eredményessége szorosan összefügg a szakemberek – köztük a gyógypedagógusok – hozzáférhetőségével és kapacitásával, a pedagógusok felkészültségével és folyamatos szakmai tanulásával, valamint a többségi pedagógusokkal való együttműködés minőségével (OECD, 2023; EASNIE, 2021; Sundqvist & Hannås, 2020; Taberner, 2023; Bacskai et al., 2023; Fónai & Szabó, 2024a,b). Ezen a tényezők működését a szakmai autonómia intézményi és szakpolitikai feltételei is befolyásolják (Siegrist, 2021).

Magyarországon az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények (a továbbiakban: EGYMI-k) és az általuk működtetett utazó gyógypedagógiai hálózat kulcsszerepet játszanak az SNI tanulók integrációjában, biztosítva a fejlesztést és a pedagógusok szakmai támogatását. Kapacitáskorlátok, szabályozási

hiányosságok és fenntartói különbségek miatt azonban a szolgáltatások minősége és hozzáférhetősége területileg egyenlőtlen (Szabó, 2015b; Szabó, 2024b). A Közép-Magyarország régió alkalmas terep a vizsgálatra, mert a főváros és a környező települések között jelentős különbségek figyelhetők meg az erőforrások, a szolgáltatások és az inklúzió minősége terén.

A kutatás tárgya. A vizsgálat fókusza az SNI tanulók befogadó oktatásának rendszerszintű összefüggéseire irányul, különös tekintettel arra, hogy az intézményi, szakpolitikai és társadalmi feltételek miként alakítják a gyógypedagógus professzió tartalmát és működését. A kutatás a Közép-Magyarország régióban zajló befogadó oktatás elemzésén keresztül vizsgálja a gyógypedagógus szakma átalakulását, különös figyelemmel az utazó gyógypedagógusok szerepére, valamint az EGYMI-k által szervezett utazó hálózat működésére és fejlesztési lehetőségeire. A kutatás eredményei a régió specifikus kihívásain túl országos szintű javaslatok megfogalmazását is lehetővé teszik az inkluzív oktatás rendszerszintű fejlesztése érdekében. A vizsgálat nem kizárólag

pedagógiai, hanem társadalmi, szakpolitikai, intézményi és emberjogi dimenziókat ötvöző, transzdiszciplináris megközelítést alkalmaz. Az empirikus vizsgálatok az érintettek – többségi pedagógusok, gyógypedagógusok, szülők és részben fenntartók – tapasztalataira, valamint az Oktatási Hivatal által működtetett Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) adatainak elemzésére épülnek.

A kutatás célja: annak feltárása, hogy a gyógypedagógus szakma tartalma, szerepértelmezése és működése hogyan változott meg az inkluzív oktatás rendszerszintű feltételei, valamint az érintett szereplők elvárásai és tapasztalatai hatására. Ezen belül cél az egyenlőtlenségek és akadályok szakpolitikai, intézményi, társadalmi és emberjogi dimenzióinak azonosítása, valamint gyakorlati javaslatok megfogalmazása az inklúzió fenntarthatósága és minőségi megvalósítása érdekében (United Nations, 2006; UNESCO, 2021; Szabó 2025 I.2–I.3).

Professzióelméleti keret és a gyógypedagógia félprofesszió jellege. A disszertáció a professzióelmélet

klasszikus és kritikai megközelítéseire építve (Etzioni, 1969; Freidson, 1986, 2001; Parsons, 1939; Siegrist, 2021) értelmezi a gyógypedagógus tanári hivatást, és a gyógypedagógiát félprofesszióként írja le. Erős, intézményesült tudás- és képzési háttér mellett a szakmai autonómia korlátozott; a döntési függetlenség csökken a szervezeti hierarchiák, fenntartói döntések és kötelező együttműködések miatt. A félprofesszió jelleg a működési szabályozottságban, a konzultatív és team-alapú szerepek dominanciájában, valamint a külső kontroll (fenntartó, szakértői bizottság, szabályozási keretek) folyamatos és strukturális jelenlétében ragadható meg. Ez a szerkezeti beágyazottság közvetlen hatással van az inklúzió napi gyakorlatára és fenntarthatóságára is.

A kutatás tudományos újdonsága és gyakorlati jelentősége. A kutatás tudományos újdonsága a kettős fókuszban rejlik. Egyrészt belülről vizsgálja a gyógypedagógiai professzió tartalmi és strukturális átalakulását az inkluzív nevelés kontextusában (pl. szakmai szerepek, kompetenciák, autonómia). Másrészt kívülről elemzi a professzió működését befolyásoló

rendszerszintű, társadalmi és szakpolitikai tényezőket. Mindezek lehetővé teszik, hogy a kutatás a szakma belső fejlődését és külső meghatározottságait egyaránt feltárja.

A kutatás transzdiszciplináris jellege abban áll, hogy a neveléstudomány, szociológia, jog és szakpolitika elméleti kereteit ötvözi. Nemcsak tudományos módszertanokat és értelmezési módokat integrál, hanem az érintett szereplők – pedagógusok, utazó gyógypedagógusok, szülők és fenntartók – gyakorlati tudását is bevonja az értelmezési horizontba. Ezáltal az inkluzív oktatással kapcsolatos egyenlőtlenségek és akadályok kontextusérzékeny és rendszerszintű értelmezését teszi lehetővé.

A kutatás tudományos újdonsága tehát nemcsak új empirikus adatokban rejlik, hanem abban is, hogy a professzióelméleti és a rendszerszintű kereteket szintetizálva hiánypótló módon tárja fel a gyógypedagógus szerepének szakmai tartalmát és működési kereteit. Az oktatás minőségét nagymértékben befolyásolhatja az integráció, a befogadás, elfogadás és esélyegyenlőség elveinek alkalmazása valamennyi

köznevelési intézményben. A szakirodalom eredményei alátámasztják, hogy az egyéni igényeknek megfelelően kialakított pedagógia javíthatja az esélyek közötti különbségeket (OECD, 2012; OECD, 2023). Az esélyegyenlőség biztosítása ma már egyértelműen az oktatás minőségi kérdésévé vált, aminek következtében az oktatáspolitikai egyik súlypontja a társadalmi hátrányok kiegyenlítése, az oktatáshoz kapcsolódó egyenlő esélyek biztosítása (OECD 2012; OECD, 2023), amelynek egy fontos támogató eszköze az utazó gyógypedagógiai szolgáltatás.

Interjúk vizsgálatok gyakorlati relevanciája. Az interjúk vizsgálatok eredményei hozzájárulnak az utazó gyógypedagógiai szolgáltatások harmonizációjához. Segíthetik az egységes működés, a pedagóguskompetenciák és a feladatmegosztás pontosítását. A kutatás gyakorlati alapot nyújt módszertani útmutatók és eljárásrendek kidolgozásához, valamint a szolgáltatások jogi és szakmai kereteinek egységesítéséhez.

Kutatási kérdések és hipotézisek

1. témablokk – Közpolitikai, oktatáspolitikai és jogszabályi környezet

K1. Milyen szakpolitikai és jogi keretek határozzák meg az SNI tanulók inkluzív oktatásának feltételeit Magyarországon, különösen a Közép-Magyarország régióban?

K2. Hogyan jelennek meg ezek a keretek az oktatáspolitikai dokumentumokban és szakmai állásfoglalásokban?

H1. A hazai szabályozási környezet fogalmi és kategorizálási eltérései torzulásokat idéznek elő az SNI tanulók diagnosztikájában és ellátásában.

H2. A szakpolitikai dokumentumok és jogszabályok közötti koherenciahiány akadályozza az inklúzió gyakorlati megvalósítását.

2. témablokk – Pedagógusattitűdök, énhatékonyság és intézményi feltételek

K3. Mely tényezők befolyásolják a pedagógusok befogadással kapcsolatos attitűdjeit és szakmai

énhatékonyaságát az SNI tanulók integrált oktatásában?

K4. Milyen kapcsolat mutatható ki az intézményi háttér, a szakmai támogatás és az inklúzió minősége között?

H3. A pedagógusok befogadási hajlandósága összefügg a szakmai támogatottsággal és a továbbképzési lehetőségek elérhetőségével.

H4. Az intézményi támogatás és az erőforrások mértéke meghatározza az inklúzió minőségét.

3. témablokk – A gyógypedagógus professzió félprofesszió jellege és az inklúzió fenntarthatósága

K5. Hogyan jelenik meg a gyógypedagógus tanári professzió félprofesszió jellege a hazai inkluzív gyakorlatban?

K6. Milyen hatással van a félprofesszió jelleg a szakmai autonómiára, szerepek alakulására és együttműködési struktúrákra?

H5. A félprofesszió jelleg (korlátozott autonómia, külső kontroll, magas adminisztratív teher) akadályozza az inklúzió hatékony és fenntartható megvalósítását.

Az alkalmazott módszerek vázolósa

Az értekezés vegyes módszertant alkalmazott, a kvantitatív és kvalitatív eljárások kombinációját (kérdőíves felmérés, félig strukturált interjúk, dokumentumelemzés, DPR-adatok másodelemzése). A módszerválasztást az indokolta, hogy a kutatási célok teljes körű megvalósításához és a kutatási kérdések sokdimenziós jellegéhez szükség volt számszerű adatok, mélyinterjúk tapasztalatok és dokumentumelemzés eredményeinek együttes értelmezésére. A *transzdiszciplináris megközelítés* – amely a társadalomtudományi, szakpolitikai, pedagógiai és emberjogi nézőpontokat integrálta – módszertani rugalmasságot és az adatok összevetésének lehetőségét biztosította.

A vizsgálat *háromszintű triangulációt* alkalmazott: módszertanit, adatforrásit és elméletit. 1) A *módszertani trianguláció* a kérdőíves vizsgálat, a félig strukturált interjúk, a dokumentumelemzés és a DPR-adatok kvantitatív másodelemzésének kombinációját; 2) az

adatforrás-trianguláció a többségi pedagógusok, utazó és befogadó pedagógusok, szülők és fenntartók bevonását; 3) az *elméleti trianguláció* a professzióelmélet és az inklúzió nemzetközi kereteinek együttes használatát jelentette.

A kutatás időben és térben lehatárolt: *a Közép-Magyarország régióban 2015–2024 között zajló adatgyűjtésekre* épült. A mintaválasztás lehetővé tette a regionális sajátosságok feltárását. Az adatgyűjtés során minden módszertani elem önálló részkutatásként jelent meg, de szorosan kapcsolódnak egymáshoz, és együtt adnak képet az SNI tanulók befogadó oktatásának rendszerszintű összefüggéseiről.

Az első részkutatás összehasonlító dokumentumelemzés volt, amely a 2015-től napjainkig született nemzetközi és hazai (jogszabályok, szakmai anyagok, stratégiák) dokumentumokat vizsgálta. A cél a szakpolitikai és jogi környezet hatásának feltárása volt a jogalkotásra, a megvalósításra és a szakmai álláspontokra; az elemzés kvalitatív tartalomelemzéssel, tematikus kódolással készült (l. Szabó, 2024a; Szabó, 2025 VI.1.1–VI.1.4.; 3. sz. melléklet).

A második részkutatás kérdőíves vizsgálat volt, amely SNI tanulókat oktató többségi pedagógusok körében zajlott. A kérdőív (l. Szabó, 2025 6. sz. melléklet) nyitott és zárt kérdéseket tartalmazott, és a befogadással kapcsolatos viszonyulást, a demográfiai és intézményi tényezők hatását, valamint a településtípus szerinti különbségeket vizsgálta. Az adatgyűjtés személyesen és online is történt, az elemzés leíró statisztikák, kereszttáblák, Khi-négyzet próbák és korrelációk felhasználásával zajlott (l. Szabó, 2016; Szabó, 2025 V.4.2; VI.2.1–VI.2.2).

A harmadik részkutatás félig strukturált interjúk sorozata volt, amely utazó gyógypedagógusok, befogadó pedagógusok és szülők tapasztalatait térképezte fel. Az interjúkérdések (l. Szabó, 2025 5., 7–9. sz. melléklet) a mindennapi inklúziós gyakorlat, az együttműködés, az erőforrások elérhetősége és az emberjogi dimenziók köré szerveződtek. Az adatgyűjtés személyesen zajlott, jegyzeteléssel és hangfelvétellel; az elemzés induktív tematikus módszerrel, kézi kódolással készült, amely biztosította a kódolási kategóriák rugalmasságát és az

adatok kontextusérzékeny értelmezését. (l. Szabó, 2015b; Szabó, 2025 V.4.3; VI.3.1–VI.4.2).

A negyedik részkutatás a DPR-adatok másodelemzése volt, amely a gyógypedagógusok társadalmi háttérét, a képzésből a munkaerőpiacra való átmenetet, a pályán maradást és a szakmai támogatottságot vizsgálta (Fónai & Szabó, 2024b,c). Az elemzés leíró és következtető statisztikai módszerekkel készült.

A részkutatók szorosan összekapcsolódnak: a dokumentumelemzés megalapozta a kérdőíves és interjú vizsgálatok szakpolitikai-jogi kontextusát; a kérdőív számszerűsítette azokat a tendenciákat, amelyek az interjúkban mélyebb értelmezést kaptak; a DPR-elemzés pedig a szakma társadalmi-gazdasági beágyazottságát mutatta meg. Ez az integráció erősítette a belső koherenciát és növelte a kutatás érvényességét és megbízhatóságát.

Az eredmények tézisszerű felsorolása és a kutatás új eredményei

T1. Szabályozási koherenciahiány és az inklúzió gyakorlati fragmentációja

Az első hipotézisünk szerint a hazai szakpolitikai és jogi dokumentumok célrendszere, fogalomhasználata és szemlélete nem képez egységes, koherens rendszert, ami torzulásokat okoz az SNI tanulók diagnosztikájában és ellátásában. A 2015–2024 közötti dokumentumelemzés (VI.1.1–VI.1.4) azt mutatja, hogy a CRPD, UNESCO és OECD által képviselt inklúziós elvek csak részben tükröződnek a hazai szabályozásban; a projektszerű fejlesztések és a fogalmi bizonytalanságok az inklúzió torzult értelmezéséhez járulnak hozzá, ami a diagnosztikai gyakorlat, az ellátási döntések és a szakmai kommunikáció fragmentáltságában jelenik meg. Ezt a képet a kérdőíves adatok (település- és intézménytípus szerinti eltérések), a félig strukturált interjúk (protokollhiány, idő- és erőforrásszűkösség, utazó hálózati túlterheltség) és a DPR-elemzés (tartós kapacitáskorlátok)

egyaránt megerősítik (VI.2; VI.3–VI.4; VI.5). A dokumentumelemzés, a kérdőív, az interjúk és a DPR-elemzés mind ugyanazt támasztják alá. A történeti és nemzetközi összevetés világossá teszi, hogy az inklúzió fenntarthatósága rendszerszintű koherenciafeltételekhez kötött (VI.1). A bemutatott eredmények az első hipotézisünket alátámasztják. *Újdonság:* a dokumentumelemzés (VI.1.) és a regionális empirikus vizsgálatok (VI.2–VI.5.) összevetésével bemutatjuk, hogy a koherenciahiány a megvalósulás során strukturális mintázatokban jelenik meg: település- és iskolatípus szerinti eltérések, együttműködési protokollok hiánya, idő- és kapacitáskorlátok, valamint az utazó hálózat túlterheltsége; mindezt kérdőíves, interjúk és DPR-adatok egybehangzó eredményei támasztják alá.

T2. A befogadási hajlandóság többtényezős meghatározottsága

A második hipotézisünk szerint a pedagógusok befogadási hajlandóságát egyaránt alakítják strukturális (demográfiai, intézményi) és szubjektív (szerepfelfogás, énhatékonyság)

tényezők. A kérdőíves kutatás azt mutatja, hogy szignifikáns kapcsolat áll fenn a szakmai támogatottság, a továbbképzési részvétel és a korábbi inklúziós tapasztalatok, valamint a befogadási hajlandóság között; emellett a demográfiai tényezők (különösen a településtípus, az életkor és a pályán eltöltött évek) és az intézményi változók (pl. iskolatípus) is érdemi szerepet játszanak (VI.2.1–VI.2.2). Ugyanakkor a tudásszint/tájékozottság önmagában nem bizonyult meghatározónak (Spearman $\rho = 0,027$; $p = 0,72$), ami arra utal, hogy a befogadás nem pusztán attitűdkérdés, hanem pedagógiai, szervezeti és rendszerszintű feltételek együttes jelenlétéhez kötött (VI.2). Összegzésként: a második hipotézisünk csak részben nyert igazolást. *Újdonság:* a kérdőíves eredmények (VI.2.1–VI.2.2) alapján empirikusan megkülönböztetjük a deklaratív tudás és a támogatottság/intézményi háttér szerepét: a befogadási hajlandóság szignifikánsan kapcsolódik a szakmai támogatottsághoz, a továbbképzési részvételhez és a korábbi tapasztalatokhoz, miközben a tudásszinttel

mért kapcsolat nem szignifikáns (Spearman $\rho = 0,027$; $p = 0,72$).

T3. Kooperációs korlátok és szakemberhiány mint strukturális akadályok

A negyedik hipotézisünk szerint a befogadó oktatás gyakorlati megvalósítását az együttműködés korlátai és a gyógypedagógus-hiány rendszerszintűen befolyásolják. A félig strukturált interjúkban feltártuk, hogy az utazó gyógypedagógusok túlterheltsége, az időkeretek szűkössége és az egységes protokollok hiánya akadályozza a szakszerű együttműködést; a pedagógus–szülő–gyógypedagógus relációkban gyakoriak a kommunikációs zavarok és az együttműködés esetlegessége; a horizontális szakmai kapcsolatok és koordinációs mechanizmusok gyengesége pedig rontja a támogatás folyamatosságát és minőségét (VI.3–VI.4). A kérdőíves adatok intézményi és települési különbségekkel erősítik meg ezt a képet, jelezve, hogy nem egyéni, hanem szervezeti és rendszerszintű problémákról van szó, amelyek hozzájárulnak az egyenlőtlenségek

fennmaradásához (VI.2; VI.3–VI.5). Összességében a negyedik hipotézisünk igazolást nyert. *Újdonság*: a kvalitatív (VI.3–VI.4) és kvantitatív (VI.2) eredmények összevetésével következetesen visszatérő kapcsolatot dokumentálunk: protokollhiány, idő- és kapacitásszűkösség, valamint az utazó gyógypedagógus tanári hálózat túlterheltsége mellett gyakrabban jelentkeznek együttműködési zavarok, és gyakrabban bomlik meg az ellátás folyamatossága; a kooperációs hiányt attitűdfókusz helyett konkrét szervezeti–koordinációs deficitekkel kapcsoljuk össze (hálózati működésmód, protokollok hiánya, idő- és kapacitáskorlátok), és e deficitek fennállását a folyamatossági és minőségi kockázatok gyakoribb előfordulásával támasztjuk alá.

T4. Félprofesszió és szakmai mozgástér: DPR-alapú összefüggések

A harmadik hipotézisünk szerint a gyógypedagógus tanári professzió félprofesszió jellegű, ami strukturális hátrányokat eredményez és közvetetten gyengíti az

inklúzió fenntarthatóságát. A DPR-adatok másodelemzése (VI.5.1–VI.5.3) és a félig strukturált interjúk (VI.3–VI.4) azt mutatják, hogy a gyógypedagógusok társadalmi háttere, képzési útja és szakmai státusza heterogén: a pályára kerülést magas elhivatottság és női dominancia jellemzi, miközben a szakmai autonómia korlátozott. Az utazó tanári státusz, a párhuzamos kötöttségek, a gyenge bérezés és a szervezeti alárendeltség a félprofesszió jellegzetes jegyei, amelyek szűkítik a szakmai mozgásteret, rontják a pályán tartás esélyét, és negatívan hatnak az inklúzió fenntarthatóságára (I.2–I.3; VI.5). Összességében a harmadik hipotézisünk megerősítést nyert. Újdonság: a DPR- és az interjúk részkutatási eredmények (VI.5.1–VI.5.3; VI.3–VI.4) szintézisével bemutatjuk a félprofesszió strukturális indikátorait (korlátozott autonómia, alacsony presztízs, szervezeti marginalizáció, túlterheltség), és azok kapcsolatát a szakmai mozgásterrel és a pályán maradással. Megállapításainkat a két empirikus vizsgálati ág konzisztens eredményei támasztják alá.

T5. Fenntartható inklúzió: szintek közötti harmonizációs szükséglet

Az ötödik hipotézisünk szerint az inklúzió fenntarthatósága a szakpolitikai, intézményi és szakmai szintek összehangolását igényli. Empirikus eredményeink azt mutatják, hogy a szakpolitikai célkitűzések, az intézményi gyakorlatok és a szakmai mozgástér között nincs megfelelő összhang; a jogszabályi és szakpolitikai keretek koherenciája ezért feltétele az inklúzió strukturális fenntartásának. A támogató szakmai rendszerek – különösen az utazó hálózat, a team-kooperáció és a szupervízió – megerősítése kulcsfontosságú, és a pedagógusok szakmai énhatékonyságának fejlesztése nélkülözhetetlen a befogadási hajlandóság növeléséhez. A regionális különbségek mérséklése a tényleges hozzáférési egyenlőség előfeltétele, miközben az inklúzió értelmezése és gyakorlati stratégiai transzdiszciplináris megközelítést kívánnak (VI.2.2; VI.3–VI.4; VI.5.3; VII). Összességében az ötödik hipotézisünk közvetetten nyert alátámasztást. Újdonság: a régiós empirikus vizsgálatok (VI.2–VI.5) és az országos DPR-mintázatok (VI.5) összevetésével

strukturált keretben rögzítjük a fenntartható inklúzió harmonizációs feltételeit, jogszabályi–szakpolitikai koherencia, támogató szakmai rendszerek (utazó hálózat, team-kooperáció, szupervízió), pedagógus-énhatékonyság fejlesztése, regionális kiegyenlítés), megjelölve ezek fő érintkezési felületeit a szabályozás–intézményi működés–szakmai gyakorlat tengelyén.

Hivatkozott irodalom

- Ainscow, M. (2020). Promoting inclusion and equity in education: Lessons from international experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 6, 7–16. <https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1729587>
- Bacskai, K., Dan, B. A., Szűcs, T., Sávai-Átyin, R., Hrabéczy, A., Kovács, K. E., Ridzig, G., Kiss, D. M., & Pusztai, G. (2023). Problémák és megoldások a sajátos nevelési igényű diákok tanárai és szülei közötti együttműködésben. *Iskolakultúra*, 33(9), 3–29. <https://doi.org/10.14232/iskkult.2023.9.3>
- EASNIE. (2021). *Aligning competence frameworks for teacher professional learning for inclusion: Conceptual working paper* (L. Florian, Ed.). European Agency for Special Needs and Inclusive Education. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/Aligning%20Competenc>

[e%20Frameworks%20for%20Teacher%20Professionals%20Learning%20for%20Inclusion_0.pdf](#)

European Commission. (2020). *Feasibility study for a Child Guarantee – Final Report*.
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/publication/c312c468-c7e0-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en>

Etzioni, A. (1969). *The semi-professions and their organization: Teachers, nurses, social workers*. Free Press.

Fónai, M., & Szabó, D. (2024a). Gyógypedagógia szakos hallgatók és pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere, pályaelképzelései és a pályakezdés jellegzetességei I. *Esély*, 35(4), 21–36.
<https://doi.org/10.48007/esely.2024.4.2>

Fónai, M., & Szabó, D. (2024b). Gyógypedagógia szakos hallgatók és pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere, pályaelképzelései és a pályakezdés jellegzetességei II. *Esély*, 35(4), 37–57.
<https://doi.org/10.48007/esely.2024.4.3>

Fónai, M., & Szabó, D. (2024c megjelenés alatt). Pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere és a pályakezdés jellegzetességei XXIV. *Országos Neveléstudományi Konferencia Tanulmánykötet 2024*, Debrecen.

Freidson, E. (1986). *Professional powers: A study of the institutionalization of formal knowledge*. University of Chicago Press.

Freidson, E. (2001). *Professionalism: The third logic*. Polity Press.

Meijer, C. J. W. (2020). Inclusive education in Europe: A reappraisal of policy, practice and research. *European*

- Journal of Special Needs Education*, 35(1), 1-5. DOI: <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1709702>
- Mitchell, D., & Sutherland, D. (2020). *What really works in special and inclusive education: Using evidence-based teaching strategies* (3rd ed.). Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9780429401923>
- OECD. (2012). *Education at a Glance 2012. Highlights*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/eag_highlights-2012-en
- OECD. (2023). *Equity and Inclusion in Education: Finding Strength through Diversity*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e9072e21-en>
- Papp, G. (2012). Az integráció, inklúzió fogalmak tartalmi elemzése gyógypedagógiai megközelítésben nemzetközi és magyar szintén. *Gyógypedagógiai Szemle*, 40(4), 295–304.
- Parsons, T. (1939). The professions and social structure. *Social Forces*, 17(4), 457–467. <https://doi.org/10.2307/2570695>
- Siegrist, H. (2021). Professzionális autonómia a modern társadalomban, tudományban és kultúrában. *Replika*, 119–120, 17–36. <https://replika.hu/replika/119-120>
- Sundqvist, C., & Hannås, B. M. (2020). Same vision – different approaches? Special needs education in light of inclusion in Finland and Norway. *European Journal of Special Needs Education*, 36(5), 686–699. <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1786911>
- Szabó, D. (2015a). A fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos holisztikus megközelítések kialakulásának összefüggései. *Magyar Pedagógia*, 115(4), 319–341. <https://doi.org/10.17670/MPed.2015.4.319>

- Szabó, D. (2015b). Utazó gyógypedagógiai szolgáltatás a résztvevők oldaláról: A Közép-Magyarország régióban végzett interjúk vizsgálat tapasztalatai. *Iskolakultúra*, 25(5–6), 74–92.
<https://doi.org/10.17543/iskkult.2015.5-6.74>
- Szabó, D. (2016). Láttelek a pedagógusok befogadó neveléshez-oktatáshoz való hozzáállásáról. *Iskolakultúra*, 26(4), 21–36.
<https://doi.org/10.17543/ISKKULT.2016.4.21>
- Szabó, D. (2024a). A SNI tanulókat érintő oktatási egyenlőtlenségek értelmezéseinek szakpolitikai, társadalmi és emberjogi dimenziói. *Iskolakultúra*, 34(8), 79–110.
<https://doi.org/10.14232/iskkult.2024.8.79>
- Szabó, D. (2024b). *SNI-tanulók a köznevelésben: az oktatáspolitikai lehetőségei és korlátai*. Előadás a XV. Országos Tanítási Konferencián, 2024. február 2., Miskolci Egyetem. In Komjáthy, Zs., & Erdei, R. (Szerk.), *A jövő pedagógiája. A XV. Országos Tanítási Konferencia absztraktkötete* (132–133.). Miskolci Egyetemi Kiadó. ISBN 978-615-6835-01-7
- Taberner, J. E. (2023). There are too many kids with special educational needs. *Frontiers in Education*, 8, 1125091. <https://doi.org/10.3389/educ.2023.1125091>
- Tóth, I. Gy., & Szelényi, I. (2018). Bezáródás és fluiditás a magyar társadalom szerkezetében: Adatolt esszé a felső középosztály bezáródásáról. *Társadalmi Riport*, 2018, 25–46. <https://doi.org/10.61501/TRIP.2018.2>
- UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education: All means all*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373724>

UNESCO, European Agency for Special Needs and Inclusive Education, & Network of Education Policy Centers. (2021). *Global education monitoring report 2021 – Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: Inclusion and education: All means all – Key messages and recommendations*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375517>

United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Adopted 13 December 2006. <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>

Nyilvántartási szám: DEENK/531/2025.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Szabó Diána
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10099237

A PhD értekezés alapján szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (1)

1. Fónai, M., **Szabó, D.**: Pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere és a pályakezdés jellegzetességei.
In: Új Kutatások a Neveléstudományokban 2024. A nevelés és oktatás kihívásai a válságok korában. / Bocsi Veronika, Kovács Klára, MTA Pedagógia Bizottság, Debrecen, [Megjelenés alatt], 1-15, 2025.

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (6)

2. **Szabó, D.**: A SNI tanulókat érintő oktatási egyenlőtlenségek értelmezéseinek szakpolitikai, társadalmi és emberjogi dimenziói.
IQ. 34 (8), 79-110, 2024. ISSN: 1215-5233.
DOI: <http://dx.doi.org/10.14232/iskult.2024.8.79>
3. Fónai, M., **Szabó, D.**: Gyógypedagógia szakos hallgatók és pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere, pályaelképzelései és a pályakezdés jellegzetességei I.
Esély. 35 (4), 21-36, 2024. ISSN: 0865-0810.
DOI: <http://dx.doi.org/10.48007/esely.2024.4.2>
4. Fónai, M., **Szabó, D.**: Gyógypedagógia szakos hallgatók és pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere, pályaelképzelései és a pályakezdés jellegzetességei II.
Esély. 35 (4), 37-57, 2024. ISSN: 0865-0810.
DOI: <http://dx.doi.org/10.48007/esely.2024.4.3>
5. **Szabó, D.**: Látélet a pedagógusok befogadó neveléshez-oktatáshoz való hozzáállásáról.
Iskolakultúra. 26 (4), 21-36, 2016. ISSN: 1215-5233.
DOI: <http://dx.doi.org/10.17543/ISKULT.2016.4.21>
6. **Szabó, D.**: A fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos holisztikus megközelítések kialakulásának összefüggései.
Magyar Pedagógia. 115 (4), 319-341, 2015. ISSN: 0025-0260.
DOI: <http://dx.doi.org/10.17670/MPed.2015.4.319>

7. **Szabó, D.:** Utazó gyógypedagógiai szolgáltatás a résztvevők oldaláról: a Közép-magyarországi régióban végzett interjú vizsgálat tapasztalatai.
Iskolakultúra. 25 (5-6), 74-92, 2015. ISSN: 1215-5233.
DOI: <http://dx.doi.org/10.17543/ISKULT.2015.5-6.74>

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

8. **Szabó, D.:** The interdisciplinary approach of defectiveness from a societal point of view.
Hung. Educ. Res. J. 5 (2), 18-28, 2015. ISSN: 2062-9605.
DOI: <http://dx.doi.org/10.14413/herj.2015.02.02>.

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (4)

9. Fónai, M., **Szabó, D.:** Pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere és a pályakezdés főbb jellemzői.
In: Oktatás és nevelés a társadalmi jólét szolgálatában. A nevelés és az oktatás kihívásai a válságok korában, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar, Debrecen, 287, 2024. ISBN: 9789634906551
10. **Szabó, D.:** SNI tanulók a köznevelésben: az oktatáspolitikai lehetőségei és korlátai.
In: A jövő pedagógiája. A XV. Országos Tanítási Konferencia előadásainak szerkesztett változata (absztrakt kötet). Szerk.: Komjáthy Zsuzsanna; Erdei Róbert, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 132, 2024. ISBN: 9786156835017
11. **Szabó, D.:** A magyar oktatási rendszer egyenlőtlenségei holisztikus megközelítésben.
In: Oktatás és társadalom : A Sic Itur ad Astra Műhely konferenciája : Absztraktfüzet, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézet Székfi Gyula Könyvtár, Budapest, 11, 2023.
12. **Szabó, D.:** Előítéletességet befolyásoló tényezők vizsgálata az integrált sajátos nevelési igényű tanulókat oktató pedagógusok körében.
In: Oktatás és nevelés - gyakorlat és tudomány: TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓK Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottsága 2014, Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete, Debrecen, 114, 2014. ISBN: 9789634737421

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (1)

13. Birinyi, M., **Szabó, D.**: A marginális helyzetben lévő ifjúsági csoportok iskoláztatási esélyei.
In: Másodkézből : Magyar Ifjúság 2012. Szerk.: Nagy Ádám, Székely Levente, ISZT
Alapítvány-Kutatópont, Budapest, 149-174, 2014. ISBN: 9789638986122

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (3)

14. Pusztai, G., **Szabó, D.**: Felsőoktatási hallgatók és fogyatékossgal élő társaik.
Kapocs. 13 (4), 23-37, 2014. ISSN: 1588-7227.
15. **Szabó, D.**: Az érzékelési zavaroktól a fejlesztő terápiákig.
I.Q. 23 (1), 111-116, 2013. ISSN: 1215-5233.
16. **Szabó, D.**: Integrált diákok mentorálása.
Fejlesztő pedagógia. 19 (6), 77-82, 2008. ISSN: 0866-2495.

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (2)

17. **Szabó, D.**: Az inkluzív oktatás kihívásai és lehetőségei: állami és egyházi iskolák működésének komparatív elemzése szakértői interjúk alapján.
In: XVI. Tani-tani (Online) Nemzetközi Tudományos Konferencia Absztraktkötet / Egri Timea, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, [Megjelenés alatt], 1, 2025.
18. **Szabó, D.**: Útban az egyenlő esélyű közszolgáltatásokhoz való hozzáférés felé.
In: Változó életformák - régi és új tanulási környezetek : Absztraktkötet. Szerk.: Bárdos Jenő, Kis-Tóth Lajos, Racska Réka, Liceum K., Eger, 250, 2013. ISBN: 9786155250323

A DEENK a Jelölt által a Tudósterbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2025.09.22.

